

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ПОСЛУГ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Нечева Н.В.,

*к.е.н., старший викладач кафедри туристичного та готельно-ресторанного бізнесу,
Одеський національний економічний університет,*

e-mail: Nata_1989-08@mail.ru

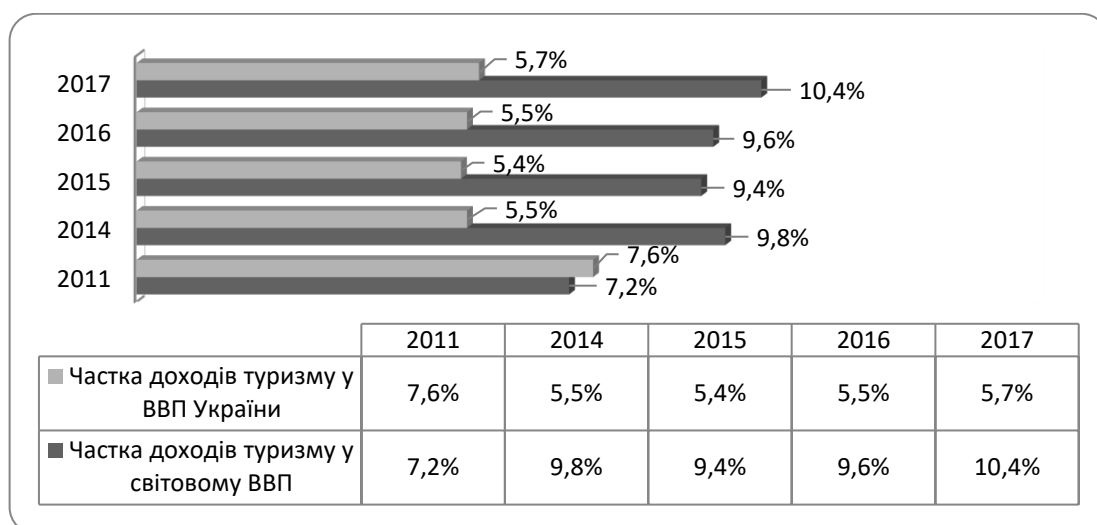
ORSID: <https://orcid.org/0000-0001-6869-3219>

Туристична діяльність безпосередньо впливає на близько 40 галузей економіки і 10-15% працездатного населення будь-якої країни: це ціла галузь, що консолідує багато супутніх галузей– сфера побутових послуг (готелі, ресторани, розважальні заклади, пральні тощо), пасажирські перевезення (авто, авіа та морські), сувенірна продукція та ін. [1, с. 158].

Туристична галузь України, станом на кінець 2017 року, мала нижчі показники, ніж світові (рис. 1.1). Частка доходів від туризму у ВВП України почала падати, ще з початку нульових, про що говорять дані Держстату України [2].

Еволюційний розвиток туризму, як внутрішнього так і міжнародного в Україні був перекреслений у 2014 році російською анексією Криму та військовими діями на Донбасі (що підтверджує рівень падіння доходів на 25 %), внаслідок чого кількість міжнародних туристичних відвідувань зменшилась майже вдвічі (табл. 1.1).

Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами у 2014 році була вище 2011 року, однак 2015 рік уже показав падіння на 16,7 %. В основному фактором збільшення числа туристів є внутрішній туризм, бо чисельність іноземців у 2014 році різко знизилася – на 84,8% та не відновилася на сьогоднішній день, незважаючи на незначний приплив іноземців у 2016-2017 рр. (табл. 1.1) [3].

Рис. 1. Частка доходів туризму у ВВП України та світу

Джерело: побудовано автором за матеріалами [4; 3; 5]

Щорічний ріст цін на туристичні послуги зумовив зростання доходів з 4,9 млрд. грн. до 19,0 млрд. грн. – майже в 4 рази. Однак, ріст операційних витрат зумовив відносно зниження прибутку та рентабельності туристичної галузі з 243,7 % (у 2011 році) до 27,6 % (у 2017 році), мінімальна окупність галузі відмічена була саме 2014 року (табл. 1.1).

Топовими областями по відвідуванню туристами залишається Київ та Київська область, що приваблює 82,8 % усіх туристів. Значно нижче приваблює Львів – 5,1 %, Івано-Франківська обл. – 2,8 %, Одеська обл. – 2,0 % [2].

Стримуючими факторами розвитку українського туризму є: невідповідність транспортних шляхів міжнародним вимогам, що унеможливорює здійснення швидкого, безпечного, надійного та комфортного перевезення; недостатньо високий рівень розвитку системи зв'язку і комунікацій, функціонування різноманітних служб сервісу, організації культурно-розважального обслуговування, громадського харчування і побутового обслуговування; актуальною лишається проблема водопостачання та водовідведення населених пунктів, в першу чергу, рекреаційних центрів [1, с. 162-163].

Таблиця 1

Показники ефективності туристичної галузі в Україні в 2011-2017 рр.

Показники	2011	2014	2015	2016	2017
1	2	3	4	5	6
Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами, тис. осіб.	1 840	2 425	2 019	2 549	2 806
<i>щорічний темп приросту, %</i>	×	+ 31,8	- 16,7	+ 26,3	+ 10,1
в тому числі іноземці	112	17	15	35	40
<i>щорічний темп приросту, %</i>	×	- 84,8	- 11,8	+ 133,3	+ 14,3
Дохід від надання туристичних послуг (без ПДВ та ін. платежів), млн. грн.	4 938	5 567	5 015	11 523	19 023
<i>щорічний темп приросту, %</i>	×	+ 12,7	- 9,9	+ 129,7	+ 65,1
В розрахунку на 1 туриста, грн. / особу	2 684	2 296	2 484	4 520	6 779
<i>щорічний темп приросту, %</i>	×	- 14,5	+ 8,2	+ 82,0	+ 50,0
Операційні витрати, млн. грн.	1 437	5 104	4 513	9 144	14 901
<i>щорічний темп приросту, %</i>	×	+ 255,3	- 11,6	+ 102,6	+ 63,0
Прибуток туристичної галузі, млн. грн.	3 501	462	502	2 378	4 122
<i>щорічний темп приросту, %</i>	×	- 86,8	+ 8,6	+ 373,9	+ 73,3
Рентабельність туристичної діяльності, %	243,7	9,1	11,1	26,0	27,6
<i>щорічний темп приросту, %</i>	×	- 234,6	+ 2,1	+ 14,9	+1,6

Джерело: складено та розраховано автором за матеріалами [2]

Окрім того, для розвитку сфери туризму в Україні та окремих регіонах, існують деякі перепони, що пов'язані з недофінансуванням: відносно малий термін окупності інвестицій (що в короткий період дозволяє отримати

прибуток) не стимулює туристичні підприємства формувати власну стратегію розвитку; фінансування туристичного бізнесу вважається ризиковим; відсутність інвестицій та інфраструктури туризму; відсутність єдиного механізму державного регулювання туристично-рекреаційного сектору економіки.

Незважаючи на такі комплексні проблеми туристична галузь України має високий потенціал розвитку, що обумовлений багатством природно-географічних ресурсів, рекреаційних зон, історико-культурної спадщини тощо.

Це обумовлює необхідність активних цілеспрямованих дій, насамперед у контексті державної туристичної політики, що являє собою діяльність держави з розвитку туристичної індустрії і суб'єктів туристичного ринку, вдосконалення форм туристичного обслуговування громадян і зміцнення на їх основі свого політичного, економічного та соціального потенціалу [1, с. 160].

Необхідно звернути увагу на можливість законодавчого введення на території певних регіонів спеціального режиму інвестиційної діяльності з метою залучення достатнього обсягу внутрішніх та зовнішніх інвестицій у розвиток туристичної галузі на цих перспективних територіях. Сертифікація, ліцензування та стандартизація послуг сфери туризму повинні стати важливим інструментом державного впливу [1, с. 161].

Одним із інструментів реалізації туристичної політики, який в сучасних умовах дозволяє сконцентрувати матеріально-технічні, фінансові, трудові та інші ресурси – регіональні програми розвитку туризму.

Важливим каталізатором розвитку може стати створення позитивного туристичного іміджу України шляхом проведення комплексної рекламно-інформаційної кампанії: участь у професійних виставках на основних зарубіжних туристичних ринках для пропаганди національного туристичного потенціалу; розвиток ділового туризму шляхом проведення різноманітних конференцій та інших ділових та наукових заходів, особливо всесвітніх та інше.

Комплексний розвиток і використання природно-заповідних територій України, що буде сприяти економічному розвитку регіону, покращення утримання, раціональне використання та збереження цих територій.

Важливим напрямом також є створення системи підготовки та підвищення кваліфікації туристичних кадрів, проведення наукових досліджень з проблем розвитку туристичних послуг, видання наукових публікацій тощо для привернення уваги науковців та розробки програм реалізації туристичного потенціалу регіонів України.

Особливу увагу тут слід приділити також відродженню, розвитку та підтримці місцевих ремесел, фольклорних і культурних традицій, народних звичаїв, щоб туристи могли повністю відчувати український колорит.

Враховуючи вище сказане, очевидно, що реалізація потенціалу розвитку послуг туристичних підприємств в Україні можлива при умові розробки ефективної стратегії розвитку туристичної галузі.

Список використаних джерел:

1. Вергун Л. І. Сучасний стан та перспективи розвитку туристичної галузі в регіонах України. *Географія та туризм*. Київ, 2011. Вип. 11. С. 157-164.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики в Україні. URL: www.ukr.stat.gov.ua.
3. *Travel & Tourism Economic Impact 2017 Ukraine*. URL: <https://www.wttc.org>
4. Україна – Туризм, общий вклад в ВВП (доля, %). URL: <https://knoema.ru/atlas/Украина/topics/Туризм/Общий-вклад-туризма-в-ВВП/Общий-вклад-в-ВВП-доля-percent>
5. UNWTO (Всесвітня туристична організація). URL: <http://www2.unwto.org>